

Läänest Itta¹

Heinrich Laretei

Lugupeetud rahvasaadikud!

Maailmapoliitilised sündmused on praegusel ajal niivõrd seoses üksteisega, et ülevaatliku pildi saamiseks rahvusvahelisest olukorrast tuleks peatuda kõigi aktuaalsete küsimuste juures ja sulatada nende analüüs üheks sünteetiliseks tervikuks. Sarnaseks, kõiki sündmusi haaravaks ülevaateks ei ole meil aega. Ma katsun selle asemel vaadelda kuidas ja millega on viimasel ajal sündmused mõjutanud meie välispoliitilist vaatlusviisi ja milliste uute probleemide ette on need meid asetanud.

Meile kõige lähedasemateks sündmusteks on viimasel ajal olnud mässud Poolas ja Ungaris. Kuidas on need üldse võimalikuks osutunud ja mis võime neist õppida? Välisvõitluse seisukohalt ei aita meid palju konstateerimine, et ungarlased oma kangelasliku võitlusega on näidanud meile ja maailmale, et Nõukogude režiim ei suuda hävitada rahvastunnet ei terrori ega noorsoo ümberkasvatamisega. Meie eeldasime seda, sest muidu oleks ju meie välisvõitlus lootusetu ja asjata olnud. Ei aita meid seegi, kui meie maname lääneriike, et need ei annud ungarlastele reaalselt sõjalist abi. On asjata oodata poliitikas altruismi, s. t. võõraste rahvaste huvide ja saatuse asetamist kõrgemale oma rahva huvidest ja vajadustest. Meie võime õppida Poola ja Ungari sündmustest vaid siis, kui meie tundmusi kõrvale heites katsume jõuda selgusele nende sündmuste sügavamate põhjuste üle.

Ei ole tõenäolik, et ungarlaste ja poolakate rahvastunne on vaid viimase aja nähe. See pidi olema sama tugev või isegi tugevam siis, kui oli veel rohkesti elus vanemaid inimesi,

kes mäletasid iseseisvuse aegu. Mässu põhjuseks ei saa seepärast olla rahvusluse järsk lõkkelelöömine. Nii Poolas kui Ungaris algasid mässud majanduslikkude streikide ja demonstratsioonidega ja alles hiljem hakkasid rahvuslikud ideed esile paiskuma. Vaatleme seepärast kõigepealt majanduslikku olukorda, mis sõltus täielikult N. Liidu majandusest, olles sellega tasalülitatud.

Nõukogude majandus on Leninist alates pannud pearõhu industrialiseerimisele. Selle startimisel tehti põhjalik maapõuevaranduste inventuur, mis näitas, et kõige rikkamad ja kergemini kättesaadavad toorained leiduvad tundrutes ja taigades. Sealsed elutingimused olid aga sarnased, et vabatahtlikult ükski sinna tööle ei läinud. Juba algusest peale oli N. Liit sunnitud rajama oma majanduse sunnitööle. Algul poliitiliste vaenlaste vastu võitlemiseks loodud GPU rakendati varsti sunnitööde organiseerimisele ja korraldamisele. Deporteerimise põhjuseks muutus õige pea tööjõu muretsemine taigades asuvatesse orjalaagritesse ja poliitilised motiivid muutusid suurelt osalt vaid sarnase tööjõu värbamise ettekäändeks. Tänu sellele, et nõukogude rahva juurdekasv ületas tööjõu vajaduse, võis N. Liit kasutada kõige ekstensiivsemat majandamist inimtööjõuga. Sundtööliste ei loodud minimaalseidki inimlikke elutingimusi. Kui näljas, külmas ja võimatutes sanitaaroludes inimesed surid, saadeti uued deporteeritute rongid Siberi poole.

Industrialiseerimise tempo, mida dikteeris tahe luua maailmarevolutsiooni teostamiseks küllaldast sõjajõudu ja Ameerikast ette jõuda, läks ikka kiiremaks ja juba Stalini viimastel eluaastatel hakkas nähtavale tulema üleindustrialiseerimise tavaline nähe, töö-

¹ Ilmunud: Kontakt. I. Uppsala, 1957. Tekstis on redigeeritud pärisnimesid ja pisut ortograafiat. – *Toim.*

jõu puudus, mis sellest ajast peale on aina süvenenud. Rahva juurdekasvu ei jätkunud enam kaevanduste ja tööstuste vajaduste täitmiseks. Maa oli inimjõust juba tühjaks pumbatud ja seal valitsev pidev kriis hakkas ise katastroofiliseks muutuma. Tarbeainete ja põllusaaduste puudus andis end eriti tunda, kui Kremli võimumehed pärast Stalini surma tahtsid rahvale demonstreerida valitussuunemise paremust võrreldes Stalini-aegsega. Et olukorda oma maal pisutki parandada, suurendati veelgi majandusliku väljajätmise survet satelliitriikides. Seepärast ei olnudki suureks üllatuseks see, et neis kannatus kõige enne katkes ja et suuremad mässud puhkesid lahti just satelliitriikides, kus majanduslikule viletsusele lisandus pealegi rahvastunne ja Läänest pärinev poliitiline maailmavaade.

Kuid ka majanduslik viletsus üksi ei võinud viia mässudeni. Nõukogude režiimi juures oli selleks vaja ka julgust ja raaskenegi kordamineku lootust. Eriti viimast ei olnud Stalini ajal, sest siis lämmatati sellised mässukatsed juba eos. Kust tuli see siis nüüd? See ei saanud tulla mujalt kui muudatustest režiimis, mis oli toimunud pärast Stalini surma.

Stalini surm ja Beria võimuhaaramise katse nurjumine muutsid kogu nõukogude struktuuri. Üksikisiku kõvakäelisele ja võimuküllasele diktatuurile järgnes kollektiivne valitsemisvorm, mis on juba iseendast üks nõrgemaid diktatuurivorme, mis aga nõrgenes veelgi GPU nõrgenemisega. Viimane on nii tähtis tegur N. Liidu siseolukordade kujunemisel, et meil on põhjust seda lähemalt vaadelda.

Diktaatori kadumise järel saab trooni haarata inimene, kelle kasutada on reaalne jõud relvis. Sõjaväe oli Stalin hoidnud poliitikast kõrval ja seepärast võiski küsimuse alla tulla vaid kauaaegne GPU juht Beria. See sooritaski võimuhaaramise katse, tõmmates GPU vägede ringi Kremli ümber, kus istusid uued juhid. Kuid nüüd oli saanud moment, mil sõjavägi sai murda juba kaua vihatud GPU armeed. Tõenäoliselt marssal Sokolovski initsiatiivil tõmmati sõjaväeosad

kiiresti kokku ja loodi ring ümber Beria truppide. Seega oli Beria mäng lõpetatud. Tema likvideerimine toimus veidi hiljem. Selle kupiga [*coup d'État* – riigipööre] oli aga sõjaväe poliitiline mõju tunduvalt tõusnud ja selle praegused juhid teevad kõik, et hoida GPU-d nii nõrgana kui võimalik. Koos Beriaga likvideeriti ka tema käsilased, GPU kõrgemad ohvitserid ja järele jäi peata organisatsioon. Poliitilised juhid, teades, et diktaatori võimule tulek võib neid peajao lühemaks teha, allutasid GPU kahele rivialitsevale ministriumile, kes valvavad selle järele, et GPU ei muutuks enam ühe isiku sõnakuulelikuks tööriistaks. See rivaliteet halvab omalt poolt järelejäänud GPU tegu- ja otsusevõimet.

Tuleb ära märkida ka seda, et üleindustrialiseerimise tagajärjel tekkinud tööjõu puudus jättis sööti GPU tähtsaima tööpõllu. N. Liidu majanduse personaalosakond, milleks GPU tegelikult oli, kaotas oma tähtsuse. Ei olnud enam inimesi, keda võis massiliselt deporteerida. Deporteerimist tuli piirata ka poliitilistel põhjustel. Kollektiivne juhtkond pidi rahvale näitama, et ta on ka sellel alal parem Stalini režiimist.

Ma tahaksin alla kriipsutada seda, et GPU nõrgenemine, deporteerimiste piiramine jne. ei tähenda seda, et uus juhtkond oleks inimlikum ja et see on võtnud teadlikult täiesti uue kursi. Kommunismi siht on jäänud endiseks ja ka praegused juhid ei pörka tagasi ebainimlike vahendite kasutamisest, nagu seda näitab Ungari veresaun. Uus poliitika oli Kremli isandatele olude poolt peale surutud. Kui politiseerimine, millele diktatuur tugineb ja mille najal see tegelikult püsib, eelpool mainitud põhjustel nõrgaks muutus, olid uued juhid sunnitud otsima uut alust, millele tugineda. Tuli ilmselt eriskummuline nähe, et oldi sunnitud toetuma rahvale, keda oli senini terroriseeritud ja rõhutatud, keda ei usaldatud, kelle poolt pärast Stalini surma pikka aega oodati rahutusi ja mässe. Nüüd tuli hakata võitma rahva poolehoidu. Rahvale lubati suuremaid poliitilisi vabadusi, paremaid majanduslikke elutingimusi, kindlamat isiklikku julgeolekut

jne. jne. Neid lubadusi oldi sunnitud ka täitma. Ei saa salata, et siseriigis on julgeolekutunne suurenenud, varemini sageli esinevaid õiseid uksekoputusi tuleb palju harvem ette, terve rida kuritegusid on viidud GPU kohtu alt tavalise kohtu alla, massdeporteerimised on jäänud tunduvalt vähemaks jne. Ka poliitiliste vabaduste suhtes on olukord paranenud. Nende vabaduste hulka tuleb lugeda ka vabamat läbikäimist välismaalastega, kirjavahetamist välismaaga, pakkide saamist välismailt, turismiekskursioone välisriikidesse, liberaalsemaid tendentse kirjanduse ja kunsti alal, rahvuspoliitikas jne. Kõige vähem on suudetud parandusi anda majanduslikul alal, sest kuni kõige viimase ajani ei ole kommunismi dünaamika lubanud aseta da tarbetööstuse nõudeid sõjatööstusest ettepoole. Majanduslikul alal on paranemist märgata peamiselt orjalaagrites, kust tulevad teated inimlikumast käitumisest, toitus- ja sanitaarolude paranemisest, töötasude suurenemisest jne. See on ka arusaadav, sest tööjõu puudus sunnib ka inimese eluga ja tervisega arvestama ja vabatahtliku tööjõu saamiseks tuleb luua inimlikumad elutingimused. Deporteerimise asemel värvataksegi nüüd tööjõudu kaevandustesse ja uudismaadele majanduslike soodustuste pakkumisega, nagu kõrgem töötasu, suured avansid jne.

Kõik see liberaliseerimine, poliitiliste vabaduste laiendamine, julgeolekutunde suurenemine jne. on relatiivne. Meie seisukohalt vaadeldes on need muudatused minimaalsed ja meie taotseme seepärast ütelda, et seal ei ole tegelikult midagi muutunud. Kuid inimesele, kes on aastaid vahetpidamata iga päev peksta saanud, tundub suure kergendusena isegi see, kui ta saab keretäie üle päeva. N. Liidu sisemise arengu protsessist objektiivse ülevaate saamiseks ei tohi me lasta pimestada pilku vihast selle režiimi vastu ja mõõta arenemiskäiku läänemaailma mõõdupuuga. Me ei saa ju näiteks õiget pilti Ameerikast, kui meie selle arengut hakkame mõõtma Euroopa arengu mõõdupuuga.

Režiimi nõrgenemisele võrreldes Stalini ajaga on peale mainitud sisepoliitiliste ja ma-

janduslike põhjuste mõju avaldanud ka ideoloogilised lahkkelid, mis pärast Stalini surma tulid pöranda alt välja päevavalgele.

Ideoloogilised vastuolud ei ole uued. Juba 1948 heideti nende pärast Kominternist välja nn. rahvuskommunismi ideoloog Tito. Umbes samal ajal tekkisid lahkumineku ka Moskva ja Mao Zedongi vahel täielikule sotsialistlikule korrale ülemineku vahefaasi pärast, mille teooria Stalin välja töötas satelliitriikide jaoks, andes sellele nimeks rahvademokraatia. Seda nime pole Hiina kunagi omaks võtnud. Stalini surmaga kaotas vahepeal asutatud Kominform oma juhi. Kindlamaks kandidaadiks sellele kohale oli Mao Zedong, keda loeti parimaks kommunismi teoreetikuks Lenini ja Stalini kõrval. Moskva kartis, et Mao Zedongi valimisega Kominformi esimeheks läheb maailmakommunismi juhtimine Pekingisse. Selle vältimiseks kaotati Kominform päris ära. See ajas vahekorrad veelgi teravamaks. Kasutades ära segadust, mida tekitas välismaa kommunistlike parteides Stalini materdamine, hakkasid vastased levitama rahvuskommunismi ideid mitte ainult väljaspool raudeesriiet, vaid ka satelliitriikides, kus see arusaadavalt vastukaja leidis. See hakkas Moskvale ohtlikuks muutuma ja seepärast tehti katse leida kompromissi Titoga, kelle juurde võeti ette tuntud canossasõit [*Canossas käik* – alandav kapitulatsioon]. Vaatamata kõigile katsetele ei jõutud siiski kokkuleppele. Siis tuli mäss Poolas, mis lõi lahkkelid tänavatele ja barrikaadidele. Poola mässu toetasid avalikult Tito ja Mao Zedong.

Moskva katsus algul hirmutamisega, mis aga ei aidanud. Ta oli sunnitud asuma järeleandmiste teele. Gomulka, kellele Hruštšov esimesel ootamatul Varssavi külastamisel ei annud kättki, sõimates teda avalikult reeturiks, muutus mõni päev hiljem sõbraliku riigi sõbralikuks esindajaks. Järeleandmised Poolale, milledest küll osa hiljem maha kaubeldi, ei ole sugugi väikesed. Järeleandmistega seati Poolas kord enam-vähem jalule. See ähvardas küll uuesti kaotsi minna Ungari mässu ajal, kuid Gomulka suutis poola rahvast siiski kuidagi vaos hoida. Katsumuse tunniks olid aga

valimised. Siin tegid järele jäänud stalinistid kõik, et kukutada Gomulka & Co. Teda päästis Vatikan, kes, vaadates kaugemale, asus seekord koostööle oma verivaenlaste kommunistidega põhimõtte järele: parem pool muna kui tühi koor. Tulemuseks oli rahvuskommunismi võit Gomulka eesotsas, mis Moskva seisukohalt ei olnud kaugeltki soovitud tulemus.

Kuivõrd õige oli see poole-muna-poliitika, näitavad Ungari sündmused. Saades hoogu järeleandmistest, mida N. Liit oli sunnitud tegema Poolale, astuti Ungaris pikk samm edasi. Nõuti juba täielikku lahkulöömist N. Liidust ja läänedemokraatliku korra sisseseadmist. See oleks aga võinud saada terve Nõukogude režiimi kokkuvarisemise alguseks. Selleks aga ei olnud aeg veel küps. Seda ei saanud lubada ei Moskva ega ka rahvuskommunismi ideoloogid, kes ikkagi on veendunud kommunistid. Meie nägime, kuidas Tito ja Mao Zedong, kes algul toetasid Ungari mässu samuti kui Poola oma, pöördusid järsku Moskva liinile, niipea kui Ungari nõuded läksid üle rahvuskommunismi piiride. Ungari mäss lõppes seepärast traagiliselt, osalt Poola sündmuste tõttu. Kuuldavasti olevat Ungari mäss olnud organiseerimise staadiumis, kuid Poola sündmuste tõttu algas see varem kui kavatsatud ja libises selle tõttu juhtide käest välja masside kätte, keda ei suudetud enam pidurdada.

Nagu ma juba algul tähendasin, ei saa Poola ja Ungari mässu seletada ainult järsku lökkele lõõnud rahvustundega. Pigemini tuleb neid lugeda N. Liidu sisepoliitilise arengu loogiliseks tulemuseks. Need on tõenduseks, et see areng ei ole läinud kaugeltki sinna, kuhu Kremli juhtkond oleks tahtnud seda suunata. Tegelikult on režiimi nõrgenemine, mida põhjustasid kollektiivse juhtimise lõtvus, GPU nõrgenemine, omavaheline rivaliteet, põllumajanduse kriis, üleindustrialiseerimise tagajärjel tekkinud tööjõu nappus jne. loonud olukorra, mida Kremli juhid ei ole võimelised kontrollima ja juhtima. Sellest sundolukorrast on nad katsunud sise- ja välispropagandaga lüüa nii palju profiiti kui see võimalik on olnud, tembeldades muuda-

tusi, mis toimusid olude surve all, nende endi poolt leiutatud ja kehtestatud "uue poliitika" tulemuseks. Läänemaailmas saavutasid nad selle propagandaga teatavaid tulemusi, kuid oma rahvast ei saanud nad petta. Laostumine siseriigis kestis edasi, kuni Poola ja Ungari mässud löid tervel sel "uuel poliitikal" jalad alt ära ja panid selle kokku varisema nagu kaardimaja. Praegu ei ole kurikuulsast "uuest kursist" enam jälgegi järel, ei välismail ega ka kodus. Nüüd on Kremli juhtkond muutunud jälle stalinistideks, keda veel alles hiljuti maa põhja materdati.

Praegu on seega päevakorral Stalini režiimi taastamine, mida demonstreeritakse kõige selgemalt Ungaris. N. Liidu tulevase arengu hindamise seisukohalt on peatähtsus juba küsimusel, kas on võimalik tagasimineku Stalini režiimi juurde või mitte. Ka meid tohiks see küsimus suurel määral huvitada.

Stalini surm, nagu nägime, muutis terve Nõukogude struktuuri. Tahes taastada Stalini-aegset režiimi, tuleks seepärast taastada ka tema aegne struktuur. Kollektiivne valitsusvorm tuleks asendada jälle ühe isiku diktatuuriga, s. t. uue Staliniga, lõhestatud GPU tuleks jälle anda ühe isiku juhtida kõige selle võimukontsentratsiooniga, mis sellega kaasub, tööjõunappus tuleb kõrvaldada, titoistlikud ideoloogid nii Kremli kui ka satelliitriikides likvideerida, maailma kommunismi juhtimine tuleks koondada tagasi Moskvasse jne. Praegu ühtegi neist tingimustest ei ole võimalik enam teostada ja sellepärast ei ole ka Stalini režiimi juurde tagasimineku enam võimalik. Liiga palju on neid, kes sarnase taastamise puhul oma pead kaotaksid ja need kõik katuvad oma päid õlgadel hoida, niikaua kui see võimalik on.

Kui aga stalinismile tagasimineku võimalik ei ole, millised on siis edasiarenemise teed?

Ungaris ei ole käärimine veel lõplikult likvideeritud. Poolas ei ole meeletult veel rahunenud. N. Liidu õrnat punkti Läänes, Ida-Saksamaad, suutis Bonni valitsus vaevalt vaos hoida, saates kogu aeg hoiatusi, et aeg ei ole veel küps. Uute rahutuste lahtipuhkemine ei ole N. Liidule sugugi ükskõik, sest Ungari verepulma ei saa isegi N. Liit omale

liiga sagedasti lubada. Neid vältida saab aga vaid järeleandmistega. Niipea kui olukord satelliitriikides on stabiliseerunud sedavõrra, et ei ole enam karta ohtu režiimile, pöörduvad rahvuskommunismi ideoloogid jälle tagasi Moskva vastasrinda. Neid ei lahuta Moskvast, muide, ainult ideoloogilised vastuolud. Hiina ja N. Liidu vahel käib juba pikemat aega võitlus Xiangjiangi provintsi, Välis-Mongoolia ja Mandžuuria pärast ja Tito ei ole loobunud Balkani bloki loomise mõttest. Poola praegune seisund peab tekitama kadedustunnet teistes satelliitriikides, kes mõne aja möödudes hakkavad nõudma omale samasuguseid soodustusi.

Poola ja Ungari sündmused ei jäta avaldamata oma mõju ka Vene siseriigis. Juba nüüdki ei julge N. Liit jätkata majanduslikku väljajätmist, mis viis välja Poola ja Ungari mässudeni. Selletõttu suurenevad tema oma majanduslikud raskused. Juba ongi Moskvast hakatud otsima vahendeid nende vältimiseks. Terve majandusala ministeeriumide allutamine ühele isikule ja parteikonverentsi erakorraline kokkuastumine on seoses Poola ja Ungari sündmustega. Ka poliitilised mõjud ei jää tulemata. Vähemaid rahutusi sisemaal ei saa ka valitsus enam varjata. Ungari veresauna järel võib see rahutuste laine mõneks ajaks vaibuda, kuid on inimlik nähe, et järeleandmised ei vähenda, vaid suurendavad nõudeid, eriti kui tuntakse, et need järeleandmised on tulnud nõrkusest. Ka N. Liidu rahvaste juures ei ole see teisiti.

Tehes kokkuvõtet, peame tunnustama, et Stalini surma järel toimunud muudatused Nõukogude struktuuris on sellevõrra nõrgestanud režiimi, et rahva rahulolematust leiab juba väljapääsu avalikes demonstratsioonides, nagu streigid orjalaagrites ja tööstuses, üliõpilasrahutused jne. Need kulmineerusid Poola ja Ungari mässudes, mille järel on oodata üldist ohjade pingule tõmbamist. Kõik tunnusemärgid näitavad aga, et N. Liidus on alanud käärimise protsess, mida veriste aadrilaskmistega saab küll mõneks ajaks pikendada ja pidurdada, kuid mitte päriselt seisma panna. Selle protsessi olemasolu konstateerimine ei tähenda mõistagi seda, et meie võiksime en-

nustada Nõukogude režiimi peatset kokkuvärsimist. Veel on Kremlil jõudu ka suuremate mässude mahasurumiseks, kuigi see peab nüüd toimuma mitte GPU, vaid regulaararmee jõududega, mis iseenesest on üks režiimi nõrgenemise tunnuseid, sest regulaarvägede kasutamine siserahutuste mahasurumiseks on nii ohtlik vahend, et iga riigivõim katsub sellest nii palju kui võimalik hoiduda.

Stalini surma järel N. Liidus kujunenud olukord avab uusi välju ka meie välispoliitilisele tegevusele. See tegevus oli senini ja on praegugi veel suunatud peamiselt Idast Läände, hankides andmeid kodumaalt ja N. Liidust ning suunates neid edasi lääneriikidesse. Ülesandeks on näidata läänemaailmale terrorit, orjust, inimõiguste ja -vabaduste jalgade alla tallamist jne., mis valitseb seal ses paradiisis, ning selgitada N. Liidu propagandavõtteid. See oli vajalik ja kasulik ajal, mil läänemaailm oli sõjajärgse koostöö tõttu unustanud diktatuuri olemasolu N. Liidus ja mil tulevase koostöö lootused ei lubanud selle pahesid avalikkuse ette tuua. See aeg on aga juba ammu möödas. Muidugi leidub praegugi Läänes veel inimesi, kes ei tunne Nõukogude olusid, kuid need ei loe isegi oma riigis ilmutavaid teoseid, mis paljastavad Nõukogude režiimi (ja neid on tuhandeid ning paremaid, kui meie suudame pakkuda) rääkimata siis meie poolt välja saadetud informatsioonist. Ka alalistel rõhutatud rahvaste vabaduse taastamise nõuetel, mis meie poolt välja lähevad, ei ole suurt reaalselt väärtust, sest nende põhjal ei hakka ükski riik neid rahvaid vabastama. Neil nõuetel on siiski oma väärtus, kuna need ei lase meie küsimust unustuste hõlma vajuda.

Praegune poliitiline konjunktuur on aga sarnane, mis võimaldab meil ja sunnib meid astuma aktiivsele kommunistliku režiimi laostamise tööle, suunates meie välispoliitilise töö terav ots Läänest Itta, ning mitte ainult kodumaa piiridesse, vaid koostöös teiste pagulasrahvaste esindustega ja lääneriikidega isegi sügavamale raudeesriide taha.

N. Liidu olukorra arenemine andis Nõukogude kodanikkudele võimaluse astuda tihedamasse kontakti läänemaailmaga kui va-

rem. Välismaid külastavate delegatsioonide, konverentsidest osavõtjate, ekskursioonide, turistide jne. arv on järjest kasvanud, samuti on välismaalaste sissepääs N. Liitu kergemaks muutunud. Kuigi see vabam kontakt on sisepoliitilise arengu tulemus, mida juhtkond katsub ära kasutada oma välispropaganda huvides, on see siiski kahe teraga mõök ning meie ülesandeks on ühelt poolt tühistada sellega tehtava N. Liidu propaganda mõju välismaail ning teiselt poolt (ja see on isegi tähtsam) kasutada ära meie välisvõitluse huvides Nõukogude režiimi nõrgestamiseks. Välis- ja kodumaa komisjonid on küsimust arutades märkinud ära ka need viisid, meetodid ja kanalid, millega ja mille kaudu seda tööd on võimalik teha. Need võimalused on suured. Osa neist peab arusaadavatel põhjustel jääma salajaseks, mõnda tahaks ma siiski puudutada. Üheks küllaltki suureks ja tähtsaks ülesandeks oleks läänemaailma demokraatliku korra tutvustamine, sest saadud andmetel ei ole raudeesriide tagusel noorusel sellest enam aimugi. Meie eneste kultuuriliste saavutuste, majandusliku olukorra, seltskondliku elu jne. tutvustamine kodumaale täidab kaudselt samuti sealse režiimi nõrgestamise ülesandeid, andes ühtlasi ka vastupanu jõudu ja rahvuslikku äratust kodurahvale. Väljakuunenud olukorra tõttu on sellesse kaudsesse laostamistöösse kistud ka väliseestlaste laiemad massid, kelle aktiivsus ja osa välisvõitluses on seega suurenenud. Suurenenud on seega aga ka nende vastutus. Veel enam kui seni vajavad need massid nüüd abistavat ja nõuandvat kätt, mida saab pakkuda vaid põhjalik olukorra tundmine. Ka välispoliitilise töö seisukohast on seepärast tervitatav, et Rootsi Eestlaste Esindus on võtnud oma töökavasse kodumaa olukordade süstemaatilise uurimise.

Olen veendunud, et see praegust poliitilist olukorda arvestav ja sellele kohandatud töö annab positiivsemaid tulemusi kommunismivastases võitluses ning aitab seega viia meid kiiremini me lõppsihile, Eesti riikliku iseseisvuse ja rahva vabaduse taastamisele.

Heinrich Laretei

(1892–1973)

Eesti poliitik ja diplomaat. Osalenud Esimeses maailmasõjas ja Vabadussõjas, olnud korduvalt EV valitsuse minister, Riigikogu liige. Eesti saadik N Liidus, Leedus ja Põhjamaades. Jäi pärast Eesti okupeerimist Rootsi, oli mitmete pagulasorganisatsioonide asutajaid.